

האם טוב לנדור נדרים בעת צרה?

הלל מרצבך, יד בנימין

א. תלמוד בבלי מסכת נדרים דף עז עמוד ב

תני רב דימי אחוה דרב ספרא: כל הנודר, אף על פי שהוא מקיימו - נקרא חוטא, אמר רב זביד: מאי קרא? וכי תחדל לנדור לא יהיה בך חטא, הא לא חדלת - איכא חטא.

ב. תלמוד בבלי מסכת נדרים דף כ עמוד א

תנא: לעולם אל תהי רגיל בנדרים, שסופך למעול בשבועות.

ג. תלמוד בבלי מסכת יבמות דף קט עמוד ב

דתניא, רבי נתן אומר: הנודר - כאילו בנה במה, והמקיימו - כאילו הקריב עליה קרבן.

ד. רש"י על הגמרא

כאילו בנה במה - בשעת איסור הבמות דחוטא הוא דכתיב (דברים כג) וכי תחדל לנדור וגו' הא לא תחדל יהיה בך חטא. כאילו הקריב קרבן - שעבר עליו שתי עבירות אלא ילך אצל חכם ויתירנו כדי שלא יהא רגיל בכך.

ה. ספר קהלת - ה, ד

טוב אֲשֶׁר לֹא תִדְרֹךְ מִשְׁתַּדֵּר וְלֹא תִשָּׁלֵם:

ו. בראשית רבה - פרשת ויצא) פרשה ע סימן א

[כח, כ] וידר יעקב נדר לאמר אם יהיה אלהים עמדי וגו'... שנדר מצוה בעת צרתו.

ז. ספר חרדים - מצוות עשה פרק ד

מצוה לימנע מלידור שום נדר לפי שהנדר מכשול לאדם... זולתי בעת צרה. דכתיב וידר יעקב נדר לאמר" וכן בהתאסף ראשי עם ידרו נדרים לחזק ידיהם רפות.

ח. תוספות - מסכת חולין דף ב עמוד ב

וא"ת והא כתיב (בראשית כח) וידר יעקב נדר וכתוב (יונה ב) את אשר נדרתי אשלמה וי"ל דבשעת צרה שרי כדאמרין בבראשית רבה וידר יעקב נדר לאמר לאמר לדורות שיהיו נודרים בעת צרה.

ט. האגודה - נדרים פרק ג סימן ט

הנודר אף על פי שמקיימו נקרא רשע. יש מפרשים אפילו בנודר בעת צרה דהא על כל נדרים מייתי לה.

י. ברכי יוסף - שיעורי ברכה יו"ד סימן רג ס"ק ה

בספר האגודה פרק ד' נדרים, כתב הנודר אעפ"י שמקיימו נקרא רשע (נדרים כב א), יש מפרשים אפילו בנודר בעת צרה... וכבר תמנה עליו דהא אמרין מצוה לידור בעת צרה, דכתיב (בראשית כח, כ) וידר יעקב נדר לאמר, לדורות. ובאמת שלא נחה דעתי הקצרה בתירוצי האחרונים...

יא. שולחן ערוך - יורה דעה סימן רג סעיף ה

אל תהי רגיל בנדרים. כל הנודר, אף ע"פ שמקיימו, נקרא רשע ונקרא חוטא... בעת צרה מותר לנדור.

יב. ערוך השולחן - יורה דעה סימן רג סעיף ח

אין ספק דמצוה לנדור בעת צרה שהרי כתיב [תהילים ע"ו] נדרו ושלמו לד' אלקיכם וגו' והוא ציוי לנדור ולשלם ובעת צרה הוא... ויש מהקדמונים שכתבו דמה שנהגו לידור צדקות ושמן למאור ביוה"כ י"ל דע"י שהוא יום הדין וספרי חיים וספרי מתים פתוחים לפניו יתברך כשעת צרה דמי כדי שיעלה זכרוניו וכו'...

יג. פני יהושע - הקדמה

ואחת שהיא הנה קבלתי עלי לחובה ונדרתי בדבר הנודר בעת צרתי ביום חרון אף ה' יום ג' כסליו שנת תס"ג לפ"ק בק"ק לבוב, שליו הייתי בביתי ורענן בהיכלי עם חבירים ותלמידים המקשיבים לקולי, ופתע פתאום היתה מעיר לגל הפוכה כמו רגע... ומראה אש הגדולה והמתלקחת אשר עלה בארמנותינו ובחלונינו... עד שנהרסו הבתים ממגורותם כמה בתים גדולים ובצורות חומה עד לשמים הושפלו עד לעפר ערו עד היסוד בהן ונהרגו כששה ושלשים נפשות קדושות מישראל. ובתוך החללים ג"כ מגרי ביתי זו אשתי הראשונה נ"ע... וגם אנכי הייתי מן הנפילים מאיגרא רמא לבירא עמיקתא ובאתי בעמקי מצולה בארץ התחתית ממש כבתוך המכבש מחמת כובד משא הגלי גלים שנפלו עלי

וקורות בתינו יותר מקורות בית הבד, ולא נתנוני השב רוחי, ידי ואיברי אינם ברשותי... ומתיירא הייתי שלא יעשה בתי קברי לנסקלין ולנשרפין לנהרגין ונחנקין, עלי היו כולנה ארבעתן כאחת, ודין ארבע מיתות לא בטלו ממני.. וכמו ערך שלישי או רביע שעה אחר ששקט וסר מזעף קול המפלה, רק עדיין קול שפעת המולת המון לאלפים ולרבבות הולך וסוער הרומסין על הגג ותבקע הארץ לקולם. ורבים אשר המיתו ברמיסתם יותר מאשר בראשונה... אז אמרתי עודני בתוך הגל, אם יהיה אלקים עמדי והוציאני מן המקום הזה לשלום ויבנה לי בית נאמן להרבות גבולי בתלמידים, לא אמנע עצמי מכותלי בית המדרש ולשקוד על דלתי העיון בסוגיית הש"ס ופוסקים וללון בעומקה של הלכה, אף לינות הרבה בענין אחד... אני טרם אכלה לדבר הדברים אל לבי, **שמע ה' בקול עניי** ונתן לי מהלכים בין העמודים כמין שביל ממש נעשה לי ויצאתי בשלום בלי פגע, וחבל לא הוה בי. אז ידעתי נאמנה כי מה' היה הדבר ממש במקום שאין מצילין, ומאז והלאה השמתי הדברים אל לבי שיהא עיקר לימודי בדבר הלכה בסוגיית הש"ס ופוסקים.

יד. שו"ת בנימין זאב סימן רסו

ראובן נדר בעת צרה אם יוכל שום חכם להתיר לו או לא: נראה לע"ד **דאין להתיר לו** דנדר דהודר בעת צרה אין לו התרה... אם אחר כך ישאל על נדרו הרי הוא **כגוזל וגונב** דעת עליונה בהיותו נודר לה' יתברך בעת צרה וה' יתברך עשה לו טובה והצלחה והטוב יקבל והנדר לא יקיים...

טו. רמ"א - יורה דעה סימן רכח סעיף מה

נדר שנדר בשעת צרה, אין להתיר אלא לצורך **מצוה** או **לצורך גדול**, כמו נדר על דעת רבים. ומיהו אם התירו בדיעבד, מותר.

טז. שו"ת יביע אומר חלק ח - יורה דעה סימן כ

נשאלתי אודות אשה שהבן שלה חלה מאד, ובצר לה נדרה בזה"ל: "אני נודרת שאם בני יקום מחוליו ויבריא, אסלק **מביתי את הטלויזיא** שנמצאת בביתי", ותהלות להשי"ת קם הבן מחוליו והבריא לגמרי, והאשה היה עז רצונה לקיים את נדרה ולסלק מביתה את הטלויזיא, שאין דעת חכמים נוחה ממנה, ברם דא עקא שבעלה אינו מסכים לכך, כי הוא אדם עצבני ורגזן מאד, ומדי פעם בפעם היה מתפרץ בחימה שפוכה ובשצף קצף על אשתו ועל בניו, ועל ידי כך רבו

הסכסוכים והמריבות בבית, עד שיעצו להם הרופאים להכניס טלויזיא לבית, כדי שיסתכל בה הבעל בחדשות ובתכניות שאין בהן משום פריצות, וע"י כך יהיה רגוע, וינוח מעצבו ומרגוזו, ועתה אם תסולק הטלויזיא מן הבית, עלול מאד הבעל לחזור לסורו להתפרץ נגד אשתו ובניו, ותחזור חנה לשחרוריתה, ונמצא בטל שלום הבית. והנה הבעל דתי ושומר מצות, ונשמר שלא להסתכל אלא בתוכניות שאין עמהן פריצות, וביום שומעו הנדר של אשתו לא שת לבו להפר לה את נדרה, והאשה נפשה בבקשתה להתיר את נדרה כדי לשמור על **שלום הבית**...

ובשו"ת מהר"י קולון החדשות (סי' ו' עמוד ל') נשאל במעשה שבא לפניו, באדם שנסע באניה, וקמה רוח סערה בים, והים הולך וסוער, והאניה חשבה להשבר, והיו בסכנה עצומה, עד שעמד ונדר להשי"ת שאם ינצל יעלה לארץ ישראל, ותיכף נח הים מזעפו, והגיע בשלום אל היבשה, ושוב נתחרט ורוצה שיתירו לו את נדרו, והשיב, שמאחר שנדר בעת צרה **אי אפשר** להזדקק לו בשום פנים...

ובספר תשובות ופסקים למהר"ם (מהדורת כהנא, בחלק התשובות סי' קיא, עמוד קד) כ' בזה"ל: שאלתי את מהר"ר חזקיה, על אדם אחד שאמר בחוליו: אני מקבל עלי ללמוד שנה, ולא אמר בלשון נדר או שבועה, והשיב, ששמע בשם הרב ר' יהודה חסיד, שכל מה שאדם נודר בחוליו או בעת צרתו כדי שינצל, אין להתיר לו כלל, ואף על פי שלא קיבל עליו בלשון קונם, נדר גדול הוא ועובר בלא יחל דברו...

והב"ח (ס"ו רכח) כתב, בתשובת מעיל צדק איתא, הנודר בעת צרה לעלות לא"י, ואין אשתו רוצה ללכת עמו מפני חולשתה, ואינה רוצה להתגרש ממנו, לכאו' נראה שיש לו התרה... שיש מצוה רבה להתיר לו מפני שלום ביתו מותר... ואזכרה ימים מקדם במעשה שבא לידי באיש ירא ה' מרבים זקן ותשוש כח, שהיו בניו לוקחים אותו לביתם בתורנות, כדי לטפל בו בפרנסתו ובתרופות שעליו ליקח לבריאותו. והנה פעם אחת בשומעו מפי, בשיעור שמסרתי, חומרת האיסור של החזקת הטלויזיא בבית, אמר ויבטא בשפתיו: "אני נודר שלא אכנס יותר לבית בני, מפני שמחזיקים טלויזיא בביתם". ובאו אלי בניו בתחנונים להשפיע עליו להתיר את נדרו, כי לא יוכל לחיות בלעדיהם... ואז קראתי אותו ודיברתי על לבו, והשפעתי עליו, והתיר את נדרו, כדי שימשיכו בניו לטפל בו כראוי. שכמעט יש בדבר משום פקוח נפש... וכן המנהג. והנלע"ד כתבתי.